

Forord

I 2009 er det 100 år siden det første danske biblioteksmøde blev afholdt. Målet var bl.a. at sætte folkebibliotekerne på den samfundsmæssige dagsorden, og de første moderne bibliotekarer var dybt engagerede i at diskutere, hvad biblioteket var og skulle være. Deres svar var forankret i et syn på et samfund, der var under hastig forandring, og hvor behovet for fri adgang til viden og oplysning var fundamentalt. Historisk set står dette møde som epokegørende – oftest alene med henvisning til de tanker, som den daværende overbibliotekar ved det Kongelige Bibliotek, H. O. Lange, fremlagde for organiseringen af bibliotekerne. Samtidig gav mødet anledning til en optimistisk tiltro til fremtiden for bibliotekerne, som ofte stod i modsætning til de udfordringer, som mødte de engagerede biblioteksagitorer. Biblioteksdøden var et begreb, der florerede blandt biblioteksfolkene, til beskrivelse af situationen i de små sogne på landet: At få et bibliotek oprettet var måske ikke så problematisk, men at holde det i live og at sikre driften var langt mere vanskeligt. Selvom der på det tidspunkt var flere bud på, hvordan et folkebibliotek kunne og skulle se ud, så var forventningerne til folkebibliotekerne præget af optimisme og tro på fremtiden.

Udfordringerne står tilsyneladende stadig i kø foran folkebibliotekernes døre i disse år – om end de har ændret karakter. Den mediemæssige udvikling byder på muligheder, som bibliotekerne skal forholde sig til samtidig med, at bibliotekerne netop kritiseres for at vælge de digitale medier på (skøn)litteraturens bekostning. For hvad med bøgerne – bibliotek betyder jo bogsamling, så hvorfor fortrænges bogen af nye medier, der repræsenterer et andet dannelses- og op-

lysningspotentiale? Samfundets stadige forandring betyder ændrede samfundsmæssige behov, og dertil kommer forandringer i brugergruppernes forventninger til og brug af bibliotekerne – og i bibliotekernes forestillinger om brugerne. I den lange liste kunne man også udpege et stigende fokus på bibliotekernes effektivitet og produktivitet – hvad bidrager biblioteket egentlig med i samfundet, kunne nogen fristes til at spørge? Svaret på det sidste spørgsmål er tilsyneladende så diffust, at det er lettere for en kommune at nedlægge et bibliotek end at opretholde det. Biblioteksdøden eksisterer også i begyndelsen af det 21. århundrede. Står vi i dag over for en lignende udfordring som for 100 år siden – at nydefinere folkebiblioteket i trit med tiden? Hvis vi stod med biblioteket som en tom skal uden det 20. århundredes indhold, historie og tradition, hvordan ville vi så definere dets rolle i samfundet i det nye århundrede?

Historien og traditionen følger med, så i dette temaanummer er det folkebibliotekerne anno 2009, der er i fokus – både i artikler og i anmeldelserne. Og det er nu ikke hensigten at svare på det netop stillede spørgsmål. I stedet viser artiklerne, hvordan vi kan studere og blive bedre til at forstå bibliotekerne for derigennem at give bud på fremtidens biblioteker.

Nummeret indledes med Carl Gustav Johannsens artikel *Folkebibliotekernes brugerbilleder – fire forestillinger om brugeren*, hvor der ganske vist også lægges et historisk perspektiv. Artiklen fokuserer på de forestillinger om brugeren, som har været fremtrædende i bibliotekssektoren de sidste knap 50 år, og den sætter disse forestillinger i relation til bredere strømninger inden for økonomi, politik, samfund og

kulturliv. Artiklen er teoretisk baseret og ses som et forstudie med henblik på videre empiriske studier. Centralt for artiklen står forestillingen om brugeren som offer. Med denne betegnelse skærpes forestillingen om brugeren som klient, som tidligere forskning har peget på i forhold til fx den kommercielle massekultur. I artiklen præciseres det provokative i offer-betegnelsen, som forfatteren definerer med udgangspunkt i nyere dansk forskning i 1900-tallets kulturpolitiske tænkning.

Nanna Kann-Christensen præsenterer i sin artikel *Institutionelle logikker i biblioteksvæsenet og dets omverden – NPM vs. bibliotekarisk praksis* selve begrebet institutionel logik og viser, hvordan et eksempel på en sådan logik – den bibliotekariske – formes i mødet med udviklingsprojekter, der har en tung ballast i New Public Management. Artiklens fokus er en analyse af den meningsdannelse, som sker, når forandringer, som følger fx NPM-orienterede strategier, fortolkes. Dels på feltniveau i fx fagblade og af centrale aktører som BF, Danmarks Biblioteksforening og den tidligere Biblioteksstyrelse. Dels på organisationsniveau blandt medarbejdere på forskellige biblioteker. I sidstnævnte analyse er det særdeles interessant at følge, at bibliotekarlogikken er så fagligt smidig, at den ikke blokerer for en udmøntning af NPM-logikken lokalt i form af ønsker om effektivitet og (konstant) fornyelse.

Udviklingsprojekter i bibliotekerne er indirekte tematiseret i nummerets tredje artikel *Systematisk*

løbende refleksion: en refleksionsmodel anvendt i forbindelse med biblioteksprojektet YOUng. Artiklen er skrevet af Michael Kristiansson, Nina Brünnich Kragesteen, Tine Juhl Kristensen, Marianne Bøgh Pedersen og Mette Kjær Ovesen. Artiklen præsenterer – med udgangspunkt i et konkret projekt – hvordan systematisk løbende refleksion kan bruges i forbindelse med evaluering af udviklingsprojekter. Det, der er kendetegnende for modellen om systematisk løbende refleksion er, at den i modsætning til gængse evalueringsmodeller, anvendes i relation til projektets vurderingskriterier, medens projektet er i gang og derfor også potentielt kan medføre ændringer af projektet. Artiklens sigte er derfor i langt højere grad metodisk end at analysere det konkrete udviklingsprojekt.

Som afslutning på temanummeret bringes to anmeldelser: Matthias Engberg Eiriksson *At forstå (folke)biblioteket* er en anmeldelse af antologien ”At forstå biblioteket”, der er redigeret af Jack Andersen, Casper Hvenegaard Rasmussen og Henrik Jochumsen. Den anden anmeldelse, *Eksisterer folkebibliotekerne om 10 år?*, er skrevet af Birger Hjørland, der her anmelder ”The future of the Dutch public library: ten years on” af Frank Huymans & Carlien Hillebrink.

God læselyst!
Laura Skouvig